

از سوی گرفته شود اگر از اهالی خودخوی گرفته شود کاری نیستند اگر از مشایخ اطراف گرفته شود خوبست ولی فریب دادن این خودش بیست دروز طول خواهد کشید و باید این استمداد نافع برای خوی نخواهد بود .

رئیس الوزرا - بر حسب اطلاعاتی که در مدت توقف چهار سال در آذربایجان دادم و شما هم میدانید و مستشار الدوله هم میدانند همین سوارهای که عرض کردم فعلا موجود است که میتوان بگوی پرورد و مخصوصاً از اقبال السلطنه خواسته ام که این یک صد سوار را بفرستند بگوی و این سوارهایی که در اردوی میان دو آب بودند وقتی که از فرمان قرابا مؤاخذ شد که در این موقع چرا اردوی آنجا تقلیل گردید جواب داد که لابد اقدام باین کار شد در هر صورت سوار حاضر فعلا همین است که اظهار شد.

آقا حاج امام جمعه - خاطر شریف مسبق است که چند فقره از قراء سلسا را - ایپده اندو خوی را هم همینطور پست را هم زده اند و بغیال این که جوار پانجا برود فایده ندارد و آنجا هم تا چند روز دیگر حالت حالیه ارومی را پیدا خواهد کرد

آقا سید حسن قهی زاده - یک مطلبی جناب مغیر السلطنه گفتند مستشار الدوله هم بیان آهید دادند و آن قدم اطاعت است که عرض میکنم و عقیده که بنده دارم آنست که ایران یک نفر آدم کافی لازم دارد و تمام این ها که هستند است و هیچ مسئولیت در بین نیست و در اینجا گفتیم که وزارت افتخاری نباشد ولی باز همان مفتاد و هفت وزیر و هزار سردار و داریم و هیچ صحت عمل در بین نیست و هر کسی را که بکاری میخواهیم بکاریم تمام انجمن ها باید مواظب کار او باشند آخر هم اقدام خیری از او ظاهر نمی شود و ما باید آدم صحیح کافی از برای اصلاح امور این مملکت پیدا کنیم و آن حادثه که برای ایران و این مملکت در ده سال بعد رخ خواهد داد امروزه در آذربایجان رخ داده است و رشته سیاسی آن صفحه بکلی از هم گسیخته و اطراف و حواشی آن ازمم باشد که نزدیک است این رشته بکلی از هم منصل شود و اگر جناب مغیر السلطنه آنجا را اصلاح نمایند آن کسی که امروز باید طلوع کند برای اصلاح امورات آنجا ایشان خواهند بود و ما باید بایشان اختیار تامه بدهیم که با مشت

آهین از آنجا اصلاح مفاسد را بنمایند ما دو چیز می خواهیم برای آنجا - یکی شخص صحیح امین کافی که بیسدا کرده ایم و یکی هم دادن اختیارات تامه بایشان و حالاً باید اختیارات تامه بایشان داد که دیگر کسی مداخله در امورات آنجا نکند تا اصلاح مفاسد شود جناب مغیر السلطنه اظهار داشتند بنده امروزه که در این مجلس شرفیاب شدم مقصد خدا حافظی بود و میخواستم کارهایی را که در این مدت در اداره خود زحمت کشیده ام بپوشانم مجلس مقدس نمایم ولی انفسوس که مصادف شد با این وقایع ناگوار سرحد ارومی و از کثرت این اتفاقات که در آذربایجان رخ داده مره بر من تنگ شده گفتم آنچه فرودادم تقدیم می نمایم امر خاص نمائید بروم شاید خدمتی نمایم و حالاً هم بروم این وقایع هم اتفاق افتاده باید علاج و نافع را قبل از وقوع کرد پس قبل از وقت که علاج نشده حالاً هم چه مذاکره شود زیادتر موجب پشیمانی خاطر ما است ولی امیدوارم که انشاء الله بزودی اصلاح شود و نیز اظهار نمودند باینکه چون من میروم و در این وقت که وزارت علوم با من بود بعضی قوانین و نظام

نامه نوشته بود و در وزارت علوم راهم چیزی بنظرم رسیده نوشته و این است تقدیم مجلس مقدس نمایم و یک نظامنامه هم برای سلوک شاگرد و رفتار استاد بآنها نوشته و جهتش این بود که یکوقت شاگردان مطاع تعطیل کرده از من مطالبه قانون کرده بودند این نظامنامه بعضی نوشته است دیگر که متعلق وزارت علوم است پیش جناب رضائی خان که از زمان مشروطیت معاون وزارت علوم بلکه در زمان سابق هم داخل در این خدمت بوده است - باشد و تا وزیر علوم معین نشده هرگاه توضیحاتی بخواهد از ایشان بخواهید که اطلاعات کافی در این موارد دارند .

حاج مصعب التاجار - اگر جناب رئیس صلاح میدانند بوزرا اخطار شود که در کمیسیون باشند تا مجدداً در خصوص سرحدی مذاکره شده نتیجه گرفته شود در این مجلس که نتیجه صحیحی گرفته شد .
رئیس - حالا آقایان و کلا تصویب می نمایند که مجدداً در کمیسیون سرحدی با وزیر در بابت ارومی مذاکره شود .

حاجی محمد اسماعیل آقا - این مذاکرات که نتیجه نداشت باید نتیجه صحیح گرفته شود کار کردن وزراء ما باین نوع است که فرمانفرما در چندی قبل تلگراف کرده بود که عشار بر در اطراف ارومی بنای شرارت را گذاشتند اگر اجازه میدهید این ها را تئیه کردو گوشه ای بدهم که برای آتیه موجب آسایش شود اگر امروز از این ها جلوگیری نشود بر شرارت خود افزوده باعث نبرد و طغیان عشاری که فعلا تسلیم شدند خواهند شد و از آنروز تا حال ابدأ جواب این تلگراف فرمانفرما ندادند حالا که از اینجا بیرون رفتند این مذاکرات را هم فراموش میکنند .

رئیس - پس چرا این سؤال را حضور آنکر دید خوب بود سؤال میکردید که بچه جهت با آن تلگراف در این مدت اقدامی نشده بود حالاً هم در کمیسیون سرحدی مذاکره میشود این سؤال را بنمائید تا اینکه نتیجه کامل گرفته شود اینهم تلگرافی است که از حجج اسلام عقبات عالیات که از قصر مغایره شده است اطلاعاً قرائت میشود تلگراف من بوزر بصورت ذیل قرائت شد .

(از قصر بطهران ۳۰)
مجلس محترم شورای ملی نصر الله تعالی اعوانه با اظهارات مجدانه و مواعید خسرانه که دستخطهای تلگرافی و کتبی ملوکانه متضمن بوده چنین مترقب بود که من بعد برای دولت و ملت روزگار سیاسی رخ نهد و تمام ظلم ظالمین در سفک دماغ منهدم بوده انتظام و مجازات خواهند فرمود تا اکنون در این باب اثر عنایت بظهور نرسیده لهذا مقصدین جری و اقدام در قتل علماء امت و ذریه طاهره نموده مصیبتی را که پس از انقراض دولت ملعونه بنی امیه لعنهم الله تا کنون اتفاق نیافتاده بود بنیابا و اخلاف آن شیخ ملعونه در شیراز وارد آورده الله و انالی را چون از اطراف هم هر روز از ضعیفی صدائی بلند و ناله و فریاد و استقامت مظلومین شنیده میشود العجب تم العجب از این ذلول و افقال که مایه اعدام دولت و ملت است چنانچه عزیمت خسرانه ادام الله تعالی سلطنته در وفا بهمه و انجام بوده ثابت و راسخ است جدآ در مقام ترفیه حال رعیت و تمهین بلاد بقل مرحمتی مخصوص و حادثه فقیهه شیراز را چنان تدارک و جبران مؤاخذ و انتقام فرمائید که موجب

چبر کسر قلب انور حضرت اقدس ولی عصر ارواحنا فداه عموم رعیت هم از تضاوت ظلمه و طغات درامن و امن مزید دعا گوئی داعیان خواهد گردید و اگر خدای نخواست در تدارک و مروضات تملق و اغماض شود علی السلام السلام حقیقت حال را اعلام فرمائید (نجل المرحوم حاجی میرزا خلیل) (الاقر الجانی محمد کاظم الخراسانی) (الاحقر عبدالله الامازندرانی)
رئیس - جواب این تلگراف باید نوشته شود اقداماتی که در این خصوص شده تحقیق نموده جوابی نوشته میشود در مجلس قرائت شده پس از تصویب مغایره شود .

(در این هنگام اسامی اشخاص منتخبه از برای کمیسیون مالیه قرائت شد) .
(بیان السلطنه) (مجد الملک) (ساعد الوزاره) (ناظم العلماء) (آقا میرزا محمود خوانساری) (معتمد الملک) (حاجی میرزا ابراهیم آقا) (آقا شیخ محمد علی) .

رئیس - این آقایان باید در موقع انعقاد کمیسیون مالیه حاضر شوند و از پس فردا اعضاء کمیسیونها هم حاضر و غایب میشوند اسامی غایبین نوشته میشود و موضوع مذاکره مجلس روز پنجشنبه هم همان قانون انجمن تجارتی است .
(مجلس ختم شد)

مذاکرات روز ۵ شنبه ۲۸

**شهر ربیع الاول ۱۳۲۶
دارالشورای ملی**

مذاکرات ۳ شنبه ۲۸ آقامیرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند .

(اسامی غایبین روز سه شنبه خوانده شد از فرار ذیل) .
(حاجی سید ابراهیم) (آقا ملا حسن)
(تئذ الاسلام) (امین الرصایا)
(قوام دیوان) (آقامیرعماد)
(آقا میرزا حسین طیب) .

رئیس - اینها غایبین روز سه شنبه بودند که اسم برده شد و امروز بنده رفتم بکمیسیونها خیلی از ایشان غایب بودند اسامی آنها هم نوشته شد و خواهش می شود که آقایان از برای ادای تکلیف خود در کمیسیونها حاضر شوند .

آقا سید حسین - چندی قبل از بابت دستگیری بعضی از اشخاص متهمین چون در گرفتاری آنها خلاف قانون شده بود بیک هیجان و انقلاب فوق العاده عمومی کدر تمام ملت ظاهر شد و نزدیک بود تمام ادارات تعطیل نمایند برای اینکه برخلاف قانون اساسی رفتار شده بود در گرفتاری متهمین و مجلس بانها بحت زحمت و مرارت ملت را ساکت نموده و قرار گذاشت که خودش بطور فوق العاده رسیده گی نماید و در هیئت از طرف مجلس معین شده یکی بمذایرفته و یکی هم بوزارت جنگ که معلوم شود اگر متهمین متصرف بوده اند آنها را به مجازات برسانند و الا آنها را خلاص و بلکه جبران نمایند حالا می بینیم آن دو هیئت به مجلس آمده اند و از واقع و مأموریت خود اطلاع نداده اند خوب است مقرر دارند آقایان اطلاع خودشان را برای استحضار مجلس مقدس بگویند که تکلیف معلوم شود دولت درصدد تحصیل

جواب برآمده است بآن‌ها هم جواب داده شود و بدانند که مجلس حافظ حدود و حقوق همه می‌باشد.

رئیس - از جمله اشخاصی که برای عدلیه تعیین شده بودند آقای حسین قلیخان نواب بود حالا خوب است اطلاعات خودشان را بگویند.

حسین قلیخان نواب - ماموریت ما این بود که در استعانت متهمین حاضر و نهایت دقت را نمودیم که چیزی فرو نگذار نشود و باز در روز است که ما در عدلیه حاضر می‌شدیم حتی روزهای تعطیل راهم رعایت نکرده ننگناشتیم که تعطیل شود و امروز روز آخر بود که استعانت تمام شد از رئیس محکم که پرسیدم که دیگر کاری با ما دارید رئیس گفت دیگر استعانت تمام است گفتم حالا که ما می‌خواهیم برویم در مجلس مقدس از ما خواهند پرسید که نتیجه چه شده است خوب است شما چیزی بنویسید که با راپورت ما مخالفت نداشته باشد گفت من حالا نمیتوانم راپورت صریح بنویسم چون روز قبل از بیات محاکمه و استعانت ضابطه السلطان راپورت نوشتم وزیر عدلیه بن گفت شما چرا بدون اطلاع من راپورت دادید این است که حالا من نمیتوانم چیزی بنویسم و راپورت مجلس استعانت را تمام آنرا بشما بدهم گفتیم کی خواهیم داد گفت حالا که وزیر عدلیه کسالت دارند بعد از رفع کسالت بنده راپورت خواهم داد و شاید هم ملتی باشد که استعانت این‌ها محتاج است تجدید بشود چون دیدم که نمیتواند راپورت کتبی بدهد گفتیم پس راپورت شفاهی بدهید گفت همین قدر می توانم بگویم که از استعانت آنها عدم تقصیر ایشان ثابت شده مگر آن حیدر که این‌ها را متهم کرده مقصود این بود که نمی توانست راپورت کتبی بدهد و بی تقصیری ضابطه السلطان و ائمه ارباب و حسن تبریزی معلوم بود بعد از آن که راپورت از محکم بیرون بیاید باین که بی تقصیری آنها معلوم شد باید آنها را از آنها خلاص کنند مهندسان تکلیف آنها معلوم نیست و ضمناً می‌خواهم قدری از بی ترتیبی عدلیه را عرض نمایم این اشخاص مقصرین و غیره که در آنجا هستند از بیات غذا و ترتیب زندگانی خیلی بآن‌ها بدونا گوار می‌گذرد مخصوصاً آن حسن تبریزی در عدلیه ناخوش شده نسخه که طیب محکم بجهت ایشان نوشته بودند همانطور مانده کسی نبوده است دوائی از برای آن بیچاره بگیرد خوب است در این خصوص یک سفارشی بوزیر عدلیه بشود که ترتیب داخلی عدلیه را منظم نمایند.

آقای میرزا محمود - مسئله بود که آقای حسین قلیخان نواب اظهار نکردند و آن این بود که ما سؤال کردیم که سابق معمول چه بوده آیا رئیس محکم هر راپورتی میداد بر طبق آن حکم صادر میشد یا نه آقای صلیح الملک که رئیس محکم بودند جواب دادند که سابق در عهد مغرب السلطنه اینطور بود رئیس هر محکم راپورتی که میداد حکم داده میشد ولی حالا وزیر عدلیه قرار گذاشته اند که تا امضاء وزیر نباشد حکمی صادر نمی‌شود از بیات شام و نامهار و بی برستاری آن متهمین و مقصرین که در حبس می‌باشد آنچه را که آقای نواب گفتند در چندان است.

وکیل التجار - بنده لابد شدم که در یک فرمایش آقای حسین قلیخان که گفته وزیر عدلیه نقض نموده است که بدون اطلاع ایشان راپورت داده نشود اظهار نمایم که این موافق کدام قانون است که امورات عدلیه یک مملکتی را بدست یک وزیر بگذارند و حال آن که حق وزیر فقط امضاء نمودن راپورت‌های

صادره از محکمها است که مجرا شود دیگر حق این را ندارد که دخالت در تمام امورات نموده و نقض نماید که راپورت‌ها بدون اطلاع ایشان صادر نگردد بنده از خارج خیلی چیزها شنیده بودم بنیواسم بیرون مقدمه بگویم حالاً عرض می‌نمایم که وزیر عدلیه چه حق دارد چندین روز راپورت محکم را توقیف نماید و محض لجابت چند نفر بیچاره می‌تقصیر در حبس می‌مانند.

آقای سید حسن قلی زاده - هرفت که یک انقلاب و میجانی میشود چند روز از کار می‌نمایم پس باید از اول جلو گیری بشود که بعداً این گونه اتفاقات واقع نشود و مردم بیجان نیایند بجهت این که ما هنوز جاسمیت در این‌جا نشسته ایم از این طرف کسانی که نقض قانون اساسی کرده اند و قرار بود که در وزارت جنگ آنها را استعانت کنند آنها بتوقیف افتاده و یک هیئت دیگری که برای نظارت استعانت متهمین در عدلیه رفتند محض اینکه درست بی تقصیری آنها ثابت و معقوف شود و آنها که نقض قانون اساسی کرده اند باینکه فرار بود جلوتر از متهمین استعانت و مجازات شوند معذراً بتأخیر انداختند و این هیئت معتمد با جمعی از نمایندگان انجمن‌ها شب و روز در عدلیه مشغول نظارت در استعانت بودند تا بی تقصیری آنها معلوم شد در عرض اینکه بعد از فوت بی تقصیری آنها از آنها عذر بخواهند بر آنها سخت گرفتند و رئیس محکم راپورت بی تقصیری آنها را ننمودند در نه روز قبل که عدم تقصیر آن‌ها منفر بر رئیس محکم ثابت شد و حکم دادند وزیر عدلیه آنرا اجرا نداشتند و تغییر نموده در حالی که وزیر عدلیه حق ندارد مگر اجرای احکام محکم چون این وزیر عدلیه تازه داخل نایند شده لهذا لازم است که ایشان را خواست و مکرر گفت که بکنفر وزیر نمیتواند دستخط یا حکم شفاهی متمسک شده خود را از مسئولیت خارج بداند و باید تمام احکامی که از محکم صادر میشود امضاء نموده اجرا بدارند جهت چیست که رئیس محکم نمیتواند حکم بی تقصیری این اشخاص را بنویسد و کسانی که عدم تقصیرشان معلوم و ثابت شده عوض آنکه آنها را مرخص کنند و معذرت از آنها بخواهند آنطور از بیات مکان و غذا بایشان سخت بگیرند مجلس باید روز شنبه وزیر عدلیه را احضار کند تا توضیح بدهد که بچه جهت حکم بی تقصیری آنها صادر نشده و چرا حکم محکم را اجرا و امضاء نمیکنند.

آقای شیخ محمدعلی - بعضی از عرایض بنده را جناب قلی زاده گفتند و بعضی از آن عرایض بنده هم این است که یکسال بیشتر از مدت انتخاب این وکلا نمانند و کلیتاً قصد دولتیان آنست که کاری بکنند که مجلس نتواند در این یکسال هم کاری بنماید مثل مشهور است که دیوانه سنگی بچاه بیندازد که صد مایل نتواند بیرون بیاورد بنده یک عقیده داشتم و حالا از آن عقیده پشیمان شده‌ام که چرا در اول ما مواظب اجرای فصل بقض قانون اساسی نشدیم زیرا که اساس مشروطیت و ملیت همین است آن روز که ما بنویز کردیم که در رئیس نظمی و حاکم شهر برخلاف قانون رفتار کرده باید استعانت شود آنها فهمیدند که ما باینجه آمهین وقوه ملیت در صدد اجرای این امر بر نخواهیم آمد و هر روز یک اسبابی فراهم می آورند که این مسئله از میان برود و اگر از اول جداً اجرای مواد قانون اساسی را میخواستیم حاکم باینجا نمی کشید آنها می‌خواستند اتصالاً احداث این

گوت مفسد ها و بنیایند که این یکسال راهم بهمین ترتیب گذشته مجلس نتواند کاری بکنند پس از یک سال هم مجلس سنا تشکیل نموده آنروز اتصالاً انفصال مجلس را بخواهند.

رئیس - بعضی از آن اشخاص که گرفتار شده است استعانتان کرده اند است بمجلس منظم شده بودند لهذا چیزی بدلیه در این خصوص نوشته شده و هنوز جواب نیامده است و خوب است همانطور که آقای قلی زاده گفتند وزیر عدلیه برای روز شنبه خواسته شوند و توضیحات بدهند.

آقای سید حسین - این ملت چند روز است که از بیات اشخاص متهمین که استعانت شده اند بی تقصیری آنها ثابت شده در هیچان هستند شرحی بمجلس عرض کرده و جواب می‌خواهند خوب است همین امروز شرحی از طرف مجلس بوزیر عدلیه نوشته شده که در صورتی که بی تقصیری آنها ثابت شده فوراً آنها را مستخلص نمایند.

رئیس - گفته شد که شرحی بوزیر عدلیه در این باب نوشته شده و نیز برای روز شنبه احضار می‌شوند که توضیحات بدهند و این هم شرحی است که از مجمع انصافیت رسیده قرائت می‌شود (قرائت شد اشعار داشت باین که تری اهرامات و مملکتی منوط باین است که عدلیه منظم داشته باشد تا حقوق افراد مردم محفوظ بماند و بدیهی است که تمام زحمات و فداکاری این ملت در حقیقت برای بدست آوردن عدلیه منظم بوده و عدلیه هم تا قانون نداشته باشد منظم نخواهد شد لهذا از مجلس مقدس خواستگاریم که هر چه زودتر قوانین راجعه بدلیه را تنقیح و تصویب و تمام فرمایند که موجب آسایش ملت می‌گردد).

رئیس - البته خاطر آقایان و کلام سبق است که قانون عدلیه نوشته شده و یک جزو آنها چاپ یافته شده بود کلاً توزیع شده و از نظر کمیسیون هم گذشته و حاضر است انشاء الله پس از تمام شدن قانون انجمن تجاری شروع بآن خواهد شد.

آقای سید عبداللّه مجتهد - در یک ماه قبل عرض کردم که قانون عدلیه باید از نظر علمای بگردد و از نسخه‌های چاپ شده بعلامه بدهند که نظریات خودشان را بفرمایند و بعد یک کمیسیون علمی تشکیل شود و آقایان ملاحظه و تنقیح نموده آن وقت از آن کمیسیون بمجلس بیاید از مجلس بگذرد و غیر از این‌طور دیگر ممکن نیست.

مستشار الدوله - چون قوانین عدلیه دو قسم است یکی راجع بقوانین اداره عدلیه است و ابتدأ مخالفت با شرع ندارد یکی هم احکام و مجازات است که باید مطابق با شرع باشد حال اگر اجاره داده شود یک کمیسیون معین شده اینها را از هم تفکیک نمایند مجازات و احکام را همانطور که حضرت حجة الاسلام فرمودند باید علمای از نظر خودشان بگذرانند و نظریات خودشان را بفرمایند و آنچه راجع به ترتیب اداره است بمجلس آمده تصحیح و تصویب شود که هر چه زودتر قانون عدلیه تمام شود.

آقای سید عبداللّه مجتهد - چند روز در امر دوقره را آقایان علمای دیده و از نظر آنها بگذرد که در آن قسم دیگر هم هیچ ایرادی پیدا نشود اگر نفع نداشته باشد ضرری هم ندارد.

آقای سید محمد جعفر - در احتیاج به قانون عدلیه شبهه نیست ولی الزام از قانون اجرای قانون است همین مسئله که امروز گفتند بی تقصیری

آنها ثابت شده با این قانونی که داریم باید اجرا شود و بنده عقیده‌ام در باب قانون عدلیه همین طور است که فرمودند در همین مجلس هیئتی انتخاب شود و با حضور علمای قرائت و تنقیح شده بمجلس بیاید.

آقای سید عبداللّه مجتهد - تمام ترتیب عدلیه راجع باجرای حکم شرع می‌شود و عدلیه کاری ندارد مگر اجرای قوانین و احکام شرعی چنانچه مرحوم ناصر الدین شاه یک وقت می‌فرمودند که عدلیه فراش باشی شرع است پس عدلیه کاری دیگر ندارد ولی چیزی که امروز قدری بر می خورد این است که میگویند مجلس می‌خواهد محکم را معدوم سازد و این منافی است چرا که در شرع معدوم نیست ولی بدیهی است که این حرف است زیرا که هنوز کسی نظامنامه را ندیده و قانونی داده نشده که چنین چیزی از آن معلوم شود.

حاج سید عبداللّه حسین شهستانی - بنده عرض میکنم که قوانین امروز تمام برای این است که تمام قوانین شرعی که تا بحال معطل بوده و اجرا نمیشد باینکه قوه قانونی مجرا شود و در بینه تعطیل و امانت نماند و باید بتأیید علمای اعلام و مجلس مقدس احکام شرع معین که از دیر باز اجرا نمیشد اجرا شود و همان طور که جناب مستشار الدوله فرمودند قانون عدلیه دو قسم است آن قسمت که راجع بشریات است البته باید از نظر علمای اعلام بگذرد ولی آن قسمی که راجع بداره است زودتر خوب است بمجلس آمده و از مجلس بگذرد.

حسین خان - آقایان و کلاء که از طرف ملت انتخاب شده اند و در اینجا نشسته اند بنده هیچ گمان میکنم که از طرف مملکت اسلامی انتخاب شده‌اند نه از خارج مگر در اینجا صحبت شده که این گونه قوانین در کمیسیون تنقیح شود بنده می‌خواستم عرض نکنم ولی حالاً عرض میکنم که آیا تا بحال کدام قانون از مجلس بیرون آمده که یک ماده آن موافق با شرع انور نداشته و مخصوصاً در اول قانون اساسی مابعد شده که تمام قوانین موضوعه باید مطابق شرع باشد بقیه بنده ما یک حقوق پولتیکی و سیاسی داریم و یک حق شرعی و حقوق برسد و این منافات ندارد که هم بنظر علمای ابرسد و هم بمجلس بیاید آن کمیسیون که باید بشود از پس فردا معین کنند که تشکیل شود در آنجا فصل بقض ماده بماند بخواهند و بمجلس داده از مجلس بگذرد که دیگر بیشتر از این موجب تعویق و تعطیل نشود.

آقای شیخ حسین - آنچه بنده می‌خواهم عرض کنم باید خیلی مختصر عرض کنم اولاً استعانت می‌نمایم از جناب رئیس آن عرض بنده که چند روز قبل کردم که هر کس در یک مسئله بیش از یک تعلق حق ندارد مجرا شود اما عقیده خودم این است که تمام این ترتیبات و انتخاب و کلاء و فشار ملت بجهت این بود که فقرا خواستند حقوق خود را حفظ نمایند یعنی فقرا و فقیر در حقوق مساوی باشند همانطور که آقای حجة الاسلام فرمودند که عدلیه فراش باشی شرع است بنده عرض میکنم این فراش باشی در لایات بچه ترتیب باید اجرای حکم نماید در صورتی که بنده می‌بینم یک حکم از این آقایان یک حکم از فلان آقایان می‌آورند آن وقت این بیچاره کدام یک از آنها را مجرا بدارد و این چند روزه که بنده در عدلیه بودم دیدم که حقوق فقرا محفوظ نیست لکن حقوق افتخاری محفوظ است پس همان

کمیسیونی تشکیل شود با بعضی از علمای مجلس و تنقیح شده زودتر بمجلس بیاید.

آقای سید حسین - انجمن‌ها خودشان قرارداد داده اند که از هر انجمن‌ده نفر نماینده معین کنند که بروند در منزل آقایان متعین شوند برای اینکه از روز شنبه حضرات حجج اسلام را بمجلس بیآورند که مشغول بملاحظه کردن قانون عدلیه شوند حالا مجلس باید عده از وکلاء را برای کمیسیون انتخاب نماید.

حاج سید محمد باقر - تجزیه این قوانین صحیح نیست و باید تمام را چاپ کرده خدمت آقایان رساند بعد بنده که ملاحظه فرموده بمجلس بیاید.

آقای شیخ محمدعلی - در آن روزی که مجمع انصافیت از انجمن‌ها نماینده دعوت کرده بود بنده هم بودم و نهایت دلنگی را نمایندگان از وکلاء اظهار میکردند و میگفتند چه کاری در این مدت کرده‌اند و ما می‌دانیم بچه زبان از آنها خواهش کار کنیم و کار مجلس وضع قوانین است بنده جواب دادم که وکلاء بجهت همین انتخاب شده‌اند و کار مجلس یکی وضع قوانین است و یکی نظارت در بوجه مملکتی و اجرای قوانین و حالا در قانون بزرگ بمجلس آمده است یکی قانون عدلیه و یکی قانون نظام که باید از نظر حجج اسلام بگذرد و مقصدین چنین اقامه کرده اند که قانون عدلیه که تاکنون از مجلس نگذشته مانع هیئت علماء هستند و حال آنکه چنین نیست و همان طور که گفته شد قوانین دو قسم است یکی حقوق شرعی و من می‌توانم قسم بیاورم که آقایان حجج اسلام بیش از همه کس در این باب مجاهدت دارند خوب است همانطور که گفته شد آنچه راجع بقانون اداره عدلیه است تفکیک شده در مجلس تصویب و تنقیح شود آنچه راجع بشرع است در کمیسیون عدلیه زودتر گذشته و فصل به فصل بمجلس آمده بگذرد.

وکیل التجار - بنده عرض میکنم که قانون عدلیه را سابق گفتند در کمیسیون بنظر علمای رسیده بعد از آن دیگر مذاکره در این باب نشده حالا که میخواهند بمجلس بیآورند میگویند که لازم است بنظر علمای ابرسد و این منافات ندارد که هم بنظر علمای ابرسد و هم بمجلس بیاید آن کمیسیون که باید بشود از پس فردا معین کنند که تشکیل شود در آنجا فصل بقض ماده بماند بخواهند و بمجلس داده از مجلس بگذرد که دیگر بیشتر از این موجب تعویق و تعطیل نشود.

آقای شیخ حسین - آنچه بنده می‌خواهم عرض کنم باید خیلی مختصر عرض کنم اولاً استعانت می‌نمایم از جناب رئیس آن عرض بنده که چند روز قبل کردم که هر کس در یک مسئله بیش از یک تعلق حق ندارد مجرا شود اما عقیده خودم این است که تمام این ترتیبات و انتخاب و کلاء و فشار ملت بجهت این بود که فقرا خواستند حقوق خود را حفظ نمایند یعنی فقرا و فقیر در حقوق مساوی باشند همانطور که آقای حجة الاسلام فرمودند که عدلیه فراش باشی شرع است بنده عرض میکنم این فراش باشی در لایات بچه ترتیب باید اجرای حکم نماید در صورتی که بنده می‌بینم یک حکم از این آقایان یک حکم از فلان آقایان می‌آورند آن وقت این بیچاره کدام یک از آنها را مجرا بدارد و این چند روزه که بنده در عدلیه بودم دیدم که حقوق فقرا محفوظ نیست لکن حقوق افتخاری محفوظ است پس همان

طور که گفته شد فوراً کمیسیونی از وکلاء با حضور حجج اسلام تشکیل یافته و قوانین عدلیه بملاحظه نموده تبادل افکار شده زودتر تنقیح و تصویب شده بمجلس بیاید و از مجلس زودتر بگذرد که مرتب آمده شوند.

آقای میرزا ابوالحسن خان - در لزوم قانون عدلیه که شکی نیست و بنده عرض نمیکنم و معلوم است چیزی که نوشته می‌شود همانطور میفرمایند بنظر حجج اسلام برسد چه ضرر دارد ولی میگویم چیزی که نوشته میشود برای این مملکت باید یک حکم قطعی باشد که از نظر حجج اسلام گذشته و برای اهالی این مملکت موجب سعادت باشد.

آقای سید عبداللّه مجتهد - در باب قانون عدلیه بطوریکه گفته شد باید معمول شود لیکن در باب حجة الاسلام آقای حاجی میرزا حسن آقا اهالی آذربایجان استعانت کرده و استغاثه نموده‌اند که تشریف ببرند چون در واقع پیشوا و آقای آن مملکت هستند و خوب نیست بیش از این بی‌پیشوا بماند حالا بمجلس تشریف آورده اند و البته مجلس هم تصویب و تأیید مینماید که تشریف ببرند.

رئیس - البته در اینکه جناب آقای حاج میرزا حسن آقا آقا پیشوای مسلمین هستند حرفی نیست و البته در صورتی که میل بتشریف بردن داشته باشند متخارنه و هر چه زودتر تشریف ببرند بهتر است.

آقای سید حسن قلی زاده - انشاء الله مطلب سابق تمام شد و دیگر حرفی نیست اما یکساعت در خصوص قانون عدلیه گفتگو شد بنده فهمیدم که نتیجه آن چه شد و تمام نطقها مکررات بود بعضی میگفتند که قانون باید تفکیک شود و بعضی میگفتند نشود و نمیدانم این مذاکرات از روی چه قانون بود اگر چه اکثر از نطقها مهیج و مجمعی بود اما بالاخره معلوم نشد که این مملکت قانون عدلیه لازم دارد یا نه و مثل این بود که ما می‌گفتیم بانک ملی لازم است در هر صورت از هر مصلحتی باید نتیجه گرفت و عقیده بنده قانون عدلیه بالتزام باید بیاید و از مجلس بگذرد و هر مذاکره که میشود در همین جا بشود و اگر خدای نخواسته چیزی بیرون آمد که موافق شرع نشد بموجب آن ماده از قانون اساسی همان ماده از قانونیت خارج خواهد بود.

حاج شیخ حسن علی - مذاکره در خصوص قانون عدلیه میشود چون کارهای مجلس گهی از مجرای خود خارج میشود این است که کارها بتوقیف می‌افتد لهذا بنده عرض می‌کنم قانون عدلیه را یک چاپ بطلب بکنند بنده خدمت علمای و وکلاء که مشغول تنقیح و تصحیح آن باشند و اگر لازم است چند نسخه از آنها هم خدمت حضرات حجج اسلام عتبات فرستند که زودتر این قانون تمام شود.

وکیل الرعايا - آیا میتوان یک هیئتی از عدول مجتهدین جامع الشرائط را در یک جا جمع کرده و اسامی را عدلیه گذاشت بانه بدیهی است قانون اسلام تا ابداً باقی و لا ینقیر است فقط چیزی که هست این است که هر کس میگوید من باید آن قانون را مجرا بدارم لهذا عرض میکنم در این خصوص که معلوم شود آیا ممکن است یک هیئتی از عدول مجتهدین جامع الشرائط را در یکجا جمع کنند و این حق آنها تقویض شود که دیگران مداخله نکنند چنین چیزی

ممکن است بانه و اگر این طور نباشد هیچوقت نتیجه صحیحی بدست نخواهد آمد.

آقای میرزا سید حسن - قانون عدلیه در این مجلس خیلی طول کشیده و بنا بود بعد از قانون اساسی قانون عدلیه فرائض شده تنقیح و تصویب شود زیرا که اصول آن در قانون اساسی نوشته شده است و چیزی که باقی است فروع آن است حالا بواسطه موانع بتأخیر افتاد خوب است همان طور گفته شد کمیسیون علمی از حجج اسلام و آقایان و کلاشکیل شده آن را تنقیح نموده و بمجلس داده و زودتر از مجلس بگذرد.

آقا حاج امام جمعه - اگر چه اصل مذاکره را من نمیدانم که چیست ولی بعضی اوقات لازم است که اسنان بدیهیات در این مجلس تکرار نماید در این کمالک عدالت لازم دارد و بعد ملکت آبادی شود شبیه نیست و منطبق علیه تمام عقلا و حکمای روی زمین است و اگر کسی برخلاف این عقیده داشته باشد نفی میاید است عرض کردم که موضوع بحث را درست نمیدانم نمیفهمم اما گمان این است کسی منکر نباشد که عدلیه قانون می خواهد و همچنین کویا کسی حرفی نداشته باشد که قوانین عدلیه باید مطابق با شرع اقدس باشد پس بحث در چیست بلی چیزی که هست این است که سابق در این مملکت هر کسی خود را لایق هر کار میدانست و نباید رفیع این را کرد و تمام میدانید که از ملل روی زمین آن ها که نبوت و پیغمبری حضرت رسول صلی الله علیه و اله ابدان قابل نیستند عقل و عدالت او را تکرار داشته بلکه تمام اهل کرم ارض بقتل و عدل او متفق می باشند و البته این شخص بزرگوار با همه عقبت و وفات که در حق امت و پیروان خود داشته زمام امور امت خود را بدست هر کسی و کف هر بی ملاحظه نداده است چیزی که هست قانون و فرار داد آن حضرت امروزه تا یک درجه از امیرای خود خارج است پس باید کاری به کنیم که قوانین اسلام بمجرای طبیعی خود گذارده شود و راه آنهم یکی است اگر چه قانون عدلیه بتأخیر افتاده ولی همه میدانند که هر روزمانی پیش آمده و مجلس را از وظیفه خود باز داشته است و راه چاره اینست که کمیسیونی مرکب از شیخ اسلام و علمای مجلس مقدس و همه دیگر از و کلاه محترم بقانون عدلیه خارج مسوق هستند تشکیل شود و هر روزیکه مجلس تشکیل می شود این کمیسیون هم از صبح حاضر شده قوانین عدلیه را فصل بفصل تنقیح و تصحیح نموده عصر بمجلس بدهند و در مجلس مطرح شده بزودی تصویب شده و بگذرد و اگر باین ترتیب عمل شود تقریب بطور خوب قانون عدلیه تمام شده و امور مردم اصلاح خواهد شد.

آقای سید مهدی - در خصوص بیست نفر علما که باید حضرات حجج اسلام عتبات عالیات آنها را معین فرموده و پنج تن از میان آنها بقرعه انتخاب شوند اگر اختصاص بطهران نداشته و از هر جا انتخاب شوند آنوقت ترتیب قرعه بجه قسم خواهد بود و باین طور تولید اشکال خواهد کرد.

اسدالله میرزا - بنده در باب انتخاب و تعیین بیست نفر از علمای از هر نقطه که باشد حرفی ندارم ولی می خواهم این یک نکته را متذکر شوم که این بیست نفر باید از علمای باشند که عالم بمقتضیات زمان هستند که رعایت این مسئله خیلی اهمیت دارد.

آقای شیخ حسین - در باب تعیین بیست نفر از علمای چندین مرتبه در مجلس مذاکره شده و مخصوصاً چندین مرتبه بنده اظهار داشتیم پس باید هر چه زودتر جواب حضرت آیت الله برود اما در باب قرعه که ایراد وارد کردند که اگر مخصوص بطهران نبوده از هر نقطه انتخاب شوند تولید اشکال خواهد کرد بنده عرض میکنم هیچ اشکالی ندارد چه از طهران چه از خارج انتخاب شوند اساسی آنها نوشته شده در مجلس قرعه میکشند اساسی آن پنج نفر که معین شده آنوقت اطلاع داده میشود که تشریف بیاورند بمجلس اما اینکه شاهزاده اسدالله میرزا گفتند که این هیئت از علمای که انتخاب می شوند باید عالم به مقتضیات عصر باشند بنده عرض می کنم آقایان حجج اسلام که این علما را انتخاب مینمایند از همه بهتر بمقتضیات زمان عالم بوده و از همه ما بهتر میدانند که چه اشغالی را انتخاب کنند.

آقا ملاحسن - اگر فردا این روزنامه را بخوانند مردم چه خواهند گفت مذاکره در این خصوص دیگری است همانطور که آقای حاج امام جمعه فرمودند مطلب را تمام کرده و نتیجه بگیرند.

رئیس - حالا باید این کمیسیون تشکیل شده و اعضا آن انتخاب شوند یا نه انتخاب اعضا کمیسیون را تصویب نمودند و قرار شد در جناب رئیس اعضا آن را انتخاب نموده اطلاع بدهند در این موقع رقمی که حضرت حججه الاسلام آقای آقا سید عبدالله معتمد بمجلس مقدس نوشته بودند فرائض شد و مشر بود

مستشار الدوله - چند روز قبل بموجب تلگراف خبر رسید که سالداتهای روس به یله سوار آمده چند قریه را آتش زده و قتل و غارت کردند و راپورت این اخبار را از امراکر خواستیم چون هنوز درست معلوم نگشته و معقق نشده بود آقای وزیر امور خارجه فرمودند پس از رسیدن راپورت توضیحات کامل داده خواهد شد سال از قریه که معلوم میشود یک راس اسب از صاحب منصب (کماندر) روسی فرار از باین طرف آمده بود چند نفر سوار و قزاق آمدند در خاک ایران و دو نفر را مقتول نموده اند چند نفر در صدد جلوگیری آنها برآمده زود خوردی در میان آنها واقع شده چند نفر از طرفین با یک صاحب منصب روسی کشته شده و بعد مجدداً هر چه سالدات و قزاق که در سرحد روس بوده بکامک قزاقها برخواست و بپاک ایران آمده چند قریه را با گمرک خانه دولتی ایران سوزانیده و اهل قراقران حدود را قتل و غارت نموده اند این خبری بود که متواتراً بوقلا رسیده حالا جناب وزیر امور خارجه بهر اطلاع خواهند داشت باین ترتیب و واقعت این مطلب اهمیتش خیلی بیشتر از مسئله سرحد اوزمی است بجهت آنکه آنجا شرایط و تمدنی و عشاایر و ایلات متفرقه داخلی است ولی در اینجا تمدنی از طرف قشون منظم دولتی مثل دولت بهیبه روس که تا کنون همه را دعوی اتحاد و دوستی با دولت علیه ایران داشته است اولاً چرا باید صاحب منصب روس قبل از اینکه اسب خود را از ما مورین سرحدی بخواهد با عده قزاق مسلح وارد خاک ایران شود و آدم بکشد و اگر هم فرضاً تخطی از طرف ایرانی هم شده بود لازم بود که بدو بدولت خود اطلاع داده و اجازه بخواهند تا حال هیچ صاحب منصب بدون اجازه دولت متبوعه خود نمیتواند داخل خاک دولت همجوار دیگر شود و رعایا آنرا کشته تلگرافخانه و گمرک خانه دولتی را که ناموس دولت و ملت است آتش بزنند و خانه های رعایا را آتش زده بسوزانند البته جناب وزیر امور خارجه توضیحات خود را میدهند و اقدامات لازم که باید بشود کرده اند حالا می خواهیم بدانیم که در این خصوص چه اطلاعاتی دارند و چه اقدامی نمودند و در این باب مذاکره با وزیر امور خارجه دولت روس در سن بطرز ذیورخ کرده اند یا نه.

وزیر امور خارجه - بلی چند روز قبل در این باب استوالاتی از من شده بود عرض کردم که تلگرافات مختصری از یله سوار رسیده بود و بطوری مختصر بود که امکان نداشت توضیح و اطلاع کامل داد این بود که تلگراف بسالار موقرست که فوراً خود را به یله سوار رسانند و موقوف را از آستانه و یله سوار اطلاع بدهند و همچنین بر رئیس گمرک تلگراف شد که از آنجا راپورت مفصل بدهند حال آنکه از این تفصیلات تلگرافی از سالار موقر رسیده تقریباً باین مضمون است که آقای مستشار الدوله تقریر کردند (تلگراف مزبور قرائت شد از اقرار ذیل) (تلگراف از آستانه)

توسط حضرت اجل آقای امیر معزز حکمران اردبیل و مضافات دام اقباله حضور مبارک حضرت مستطاب اشرف آقای وزیر امور خارجه مد ظل العالی روز چهارشنبه وارد آستانه بجهت کسب مطالب که جناب قونسل نیز در آستانه تشریف داشتند آنرا تا کنون هستم بموجب راپورت گمرک و مذاکرات یک نفر که از یله سوار بسالار حدود

وزیر امور خارجه - بلی چند روز قبل در این باب استوالاتی از من شده بود عرض کردم که تلگرافات مختصری از یله سوار رسیده بود و بطوری مختصر بود که امکان نداشت توضیح و اطلاع کامل داد این بود که تلگراف بسالار موقرست که فوراً خود را به یله سوار رسانند و موقوف را از آستانه و یله سوار اطلاع بدهند و همچنین بر رئیس گمرک تلگراف شد که از آنجا راپورت مفصل بدهند حال آنکه از این تفصیلات تلگرافی از سالار موقر رسیده تقریباً باین مضمون است که آقای مستشار الدوله تقریر کردند (تلگراف مزبور قرائت شد از اقرار ذیل) (تلگراف از آستانه)

توسط حضرت اجل آقای امیر معزز حکمران اردبیل و مضافات دام اقباله حضور مبارک حضرت مستطاب اشرف آقای وزیر امور خارجه مد ظل العالی روز چهارشنبه وارد آستانه بجهت کسب مطالب که جناب قونسل نیز در آستانه تشریف داشتند آنرا تا کنون هستم بموجب راپورت گمرک و مذاکرات یک نفر که از یله سوار بسالار حدود

و فوج نزاع یکسره با ستارا آمده بود چاکر برض میرساند یک راس اسب قزاق فرار از پشاک ایران می گذرد کماندار همان ساعت بدون این که اسب را از سرحد دار و غیره مطالبه بکند با حالت مستی با اتفاق هفت نفر قزاق میروند عقب اسب دو نفر از نوکرهای شاهسون اسب خودشان را میچرانند اسب فراری آمده داخل باسبهای همان دو نفر میباشد کماندو بعضی اینکه نزد آنها میرسد بدون هیچ گونه سؤال و جواب یکی از آن دو نفر را با گلوله زده میکشد آن دیگری که وضه کار را اینطور ملاحظه میکند فرار مینماید او را نیز از عقب با تیر زده میکشد شش نفر از شاهسون که نوکر خودشان را از دور همجو می بینند چند تیر بطرف قزاقها خالی میکشد تیر آمده بکماندار با دو نفر قزاق خورده میکشد مرتکبین فرار نموده قزاق و سالدات هجوم آوردند پیله سوار اول گمرک را بوسد بخانه های بیچاره رحمت آتش زده بسوزانند و هر کس بجلوشان می آید تیر باران میکنند قریب پنجاه صحت خانه با نام بود و نیود را سوخته چهل نفر هم در حریق و با ضرب گلوله میمیرند باین اکتفا نکرده رفته قریه زرگر را که دو پست و پنجاه خانوار سکنه دارد سوزانده چهارده نفر نیز در آنجا می کشند از آنجا عبور کرده میروند بشیرین سوکدر چهارده فرسخی یله سوار و عبور گاه تمام ایلات و شاهسون است و به طایفه سرخان بیکسو بر می خورد جلوشان را سوزانده بیست نفر هم در آنجا میکشند نسبت در این درجه بی اعتدالی و تعدیات قزاق و سالدات و تلفات مالی و جانی مسلمین طوایف شاهسون جمعیت و از دزدان نموده در اراده و صد آن بودند به بعضی قباغ بمقابل برآمده و بر ابر بر می نمایند لدی الوورد چاکر مسجون و مستعجز بر بوده سر بآمد آدم فرستاده و قدغن دادم تا ورود چاکر ابد این اقدامات نبوده باشند و وقف چاکر نیز در آستانه باین مناطق است که قونسل از وزیر مختار اجازه خواسته به همراهی چاکر بر روند یله سوار بودن او با چاکر خیلی مفید و دخیل است مترصد بودم اجازه او هم صادر بوده بهم بر دیم چنانکه امروزم در آستانه هستم اگر تاشب جواب نرسد فردا علی الصبح آتشا الله چاکر هازم خواهم بود عرض دیگر فرارشان بود پیش از ورود چاکر استعداد آماده و مهیا بوده باشد لکن تا کنون آتاری معلوم نیست و جلوگیری شاهسون نیز اهمیت فراهم آورد و نسبت بدمسیم تلگراف در یله سوار هر چه اقدامات و راپورت چاکر بواسطه اردبیل عرض خواهم نمود در این صورت تاخیر در عرض عریض می شود.

وزیر امور خارجه - بعد از رسیدن این تلگراف تلگرافی کردم بشارژ دافر خودمان در بطرز بوخ و مضنون همین تلگراف را هم درج کردم که بوزیر امور خارجه دولت روس در آنجا ارائه بدهند و همین طور مراسله رسمی به سفارت روس در اینجا نوشته و مضمون این تلگراف را هم اشار کرده و خیلی اظهار استعجاب از اتفاق این واقعه کرده و نوشته که باید استرضای خاطر اولیای (دم) را بخواهند و از عهده غارت اموال منسوب بر آیند و هر قدر که خسارت وارد آمده جبران نمایند پس از نوشتن این رفته سفیر آمد بالانست من و جدا کرات زیاد شد و سفیر اظهار داشت که برخلاف

حاج معین التجار - اگر قاصد بگذرانند آنجا تا اردبیل یک روزم خبر میرسد و تا سیم تلگراف آنجا اصلاح شود باید قاصد هر روز در آنجا باشد وکیل التجار - خواستم عرض کنم اینکه جناب وزیر میفرمایند در جلو آمدن سالدات بمن راپورت رسیده و در این باب مذاکره نشده بنده در روزنامه های روسی دیدم که خودشان نوشتند سالدات روس ده ورس بپشاک ایران تجاوز نموده و در آنجا هستند خیلی است که میفرمایند این خبر بما نرسیده است.

حاج محمد اسمعیل آقا - حال سالها است که این سرحد بوده گاهی در سرحد خصوص در این سرحدات طرف آذربایجان بواسطه ایلات اتفاقات می افتاد و یک کمیسیونی هر سال در سرحد تشکیل شده و قطع گفتگو میکردند امسال دولت روس با سم امنیت تبعه خود سالدات و قزاق زیاد در سرحد گذاشت در این مدت که دعوا و نزاعی هم اتفاق می افتاد هیچوقت از طرف ما مورین دولت این گونه حرکت ناشی نشده اینکه اشتها میدهند اول سبقت از طرف شاهسون شده چنین چیزی معال است که آنها اول با سالدات روس طرف شوند بتنا بر راپورتی که شخص بلژیکی از اجزاء بستخانه در آنجا بوده داده همانطور که گفتند اسبی از سالدات فراری میکند می آید بپشاک ایران و آنها چند نفر قزاق با یک کماندر می آیند آن دو نفر شاهسون را میکشند بر فرض سلنا که اول حرکتی از طرف شاهسونها شده آنها نایست بدون اجازه وارد خاک ایران شده این حرکات را

وزیر امور خارجه - بعد از رسیدن این تلگراف تلگرافی کردم بشارژ دافر خودمان در بطرز بوخ و مضنون همین تلگراف را هم درج کردم که بوزیر امور خارجه دولت روس در آنجا ارائه بدهند و همین طور مراسله رسمی به سفارت روس در اینجا نوشته و مضمون این تلگراف را هم اشار کرده و خیلی اظهار استعجاب از اتفاق این واقعه کرده و نوشته که باید استرضای خاطر اولیای (دم) را بخواهند و از عهده غارت اموال منسوب بر آیند و هر قدر که خسارت وارد آمده جبران نمایند پس از نوشتن این رفته سفیر آمد بالانست من و جدا کرات زیاد شد و سفیر اظهار داشت که برخلاف

این راپورت که بجهت شما آمده از برای ما رسیده است و بنا چنین راپورت داده اند که بدو از طرف شاهسونها مبارزت بشود و تخطی شده است بالاخره بعد از مذاکرات فرار شد که سفیر تلگراف نماید بپس قونسل اردبیل بطوری که سالار موقر هم تلگراف کرده بودند تحقیقات لازم و راپورت صحیح بدهند که اقدامات لازم بشود.

مستشار الدوله - بلی منتظر خواهیم بود که تا راپورت سالار موقر برسد ولی یک فقره هم راپورت بنا رسیده که موافق است با راپورت مامور رسمی ما که سه فرسخ از خاک ایران الان در تصرف سالدات دولت روس است جهت این چه بوده.

وزیر امور خارجه - ابداً در این باب نه رسمی و نه غیر رسمی اطلاعی بمن نرسیده اگر رسیده بود اقدامات لازم در این خصوص میشد و ابداً من در این باب اقدامی نکرده ام کلام این است این تلگرافی که بسالار موقر شده راپورت صحیح بیاید اگر چنین مطلبی باشد البته اقدامات توری خواهد شد ولی در این باب تا کنون بمن اطلاع رسمی و غیر رسمی نرسیده.

حاج معین التجار - ملا دوبر آن اقداماتی که جناب وزیر امور خارجه باید بفرمایند اینست که یک کاری بکنند راپورت هر روز در آنجا برسد چون سیم تلگراف در آنجا قطع شده راپورت در رزود رسیده و اسباب تاخیر کار خواهد بود باید در زود رسیدن راپورت هر روز علاج فوری نمایند.

وزیر امور خارجه - راپورتی که از آنجا میرسد با سیم اردبیل مغایر میشود و از آنجا تا اردبیل بیاید قدری مدت لازم دارد اگر تا خبری بشود از این جهت است و تا کبید شده که هر روزه اطلاعات بدهند.

حاج معین التجار - اگر قاصد بگذرانند آنجا تا اردبیل یک روزم خبر میرسد و تا سیم تلگراف آنجا اصلاح شود باید قاصد هر روز در آنجا باشد وکیل التجار - خواستم عرض کنم اینکه جناب وزیر میفرمایند در جلو آمدن سالدات بمن راپورت رسیده و در این باب مذاکره نشده بنده در روزنامه های روسی دیدم که خودشان نوشتند سالدات روس ده ورس بپشاک ایران تجاوز نموده و در آنجا هستند خیلی است که میفرمایند این خبر بما نرسیده است.

حاج محمد اسمعیل آقا - حال سالها است که این سرحد بوده گاهی در سرحد خصوص در این سرحدات طرف آذربایجان بواسطه ایلات اتفاقات می افتاد و یک کمیسیونی هر سال در سرحد تشکیل شده و قطع گفتگو میکردند امسال دولت روس با سم امنیت تبعه خود سالدات و قزاق زیاد در سرحد گذاشت در این مدت که دعوا و نزاعی هم اتفاق می افتاد هیچوقت از طرف ما مورین دولت این گونه حرکت ناشی نشده اینکه اشتها میدهند اول سبقت از طرف شاهسون شده چنین چیزی معال است که آنها اول با سالدات روس طرف شوند بتنا بر راپورتی که شخص بلژیکی از اجزاء بستخانه در آنجا بوده داده همانطور که گفتند اسبی از سالدات فراری میکند می آید بپشاک ایران و آنها چند نفر قزاق با یک کماندر می آیند آن دو نفر شاهسون را میکشند بر فرض سلنا که اول حرکتی از طرف شاهسونها شده آنها نایست بدون اجازه وارد خاک ایران شده این حرکات را

اسدالله میرزا - يك لفظ حقوق بین المللی هست ولی معنی آن در یک مملکت نمیتواند باشد که اتحاد و اتفاق کامل باشد چنانچه در هر جا که اختلاف پیدا شده این حقوق بین الملل در آنجا منظور نشد مثل مراکش و غیره و هر وقت که اتحاد و اتفاق داخلی پیدا شد این حقوق هم منظور خواهد بود خواستم عرض کنم بجناب وزیر که آنها اخبارات جعل کرده و انتشار دادند که تخطی از طرف شاهسونها شده بود که يك عده سوار حمله بتلگرافخانه روس آورده بدین واسطه کمک ومدد از برای جلوگیری خواسته این شد که این زد و خورد اتفاق افتاد و این خبر جعلی را در روزنامه های روس و بعضی از روزنامه های خارجه درج کردند حالا عرض

میگم که جناب وزیر امور خارجه این مطلب را که تحقیق کرده معقوف و معلوم شد تخطی از طرف قزاقها بوده بتوسط مامورین خارجه در یازیس و نهمین این خیرا بر سراننده که در روزنامه های رسمی خارجه درج شود تا حقیقت و حقاقت معلوم گردد و تکذیب آن اخبارات جعلی هم شده باشد به بنده بنده این مطلب گویا لازم باشد

وزیر تجارت - نظامنامه شرکت عمومی تجارتی را مدتی است که به مجلس فرستاده خواستم که زودتر و کلاسه معترم ملاحظات خودشان را نموده تصویب بشود چون بعضی خواستند شرکتی بنمایند استعمال شد که نظامنامه آن تمام نشده اگر زودتر تمام کرده می دادند خیلی لازم بود.

رئیس این نظامنامه که می فرماید هنوز به مجلس نیامده و آن نظامنامه انجمن تجارتنی مطرح مذاکره هست و این نظامنامه شرکت را اگر در کمیسیون ملاحظه شده می آید به مجلس و می گذرد هر گاه نشده زودتر رجوع بکمیسیون میشود و به مجلس می آید.

(در این موقع جناب حاج سید عبدالعسین شهسوار وزیر امور خارجه سؤالاتی از کیفیت سوه رفتار مامور دولتی در مصر نمود که تجار ایرانی مقیم در مصر از او شکایت داشته هرل و عوض او را خواستار بودند آیا چه اقدامی شده است جناب وزیر امور خارجه اظهار داشتند که آن شخص را تغییر داده در عوض مأمور دیگری مینماید)

رئیس - محض اطلاع آقایان و کلاسه که مسجوق باشند تا افکار خودشان را حاضر نمایند روز شنبه لایحه وزیر مالیه در باب بند و چای خوانده میشود و مطرح مذاکره می گردد

مجلس وقت فریب ختم شد

مذاکرات روز شنبه

غره شهر ربیع الثانی ۱۳۲۰
دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۱۸ آفریبریا طاهر قرائت کردند

(اسامی غائبین روز شنبه از قرار ذیل خوانده شد)

- حاجی سید نصرالله آقا سید مصطفی
- رئیسالتجار نفع الاسلام
- امین الرعیای قوام دیوان
- حاجی آقا بابا آقا شیخ اسمعیل
- آقا شیخ محسن خان

رئیس - رقمه از طرف وزیر داخله رسیده قرائت میشود

قرائت شد مشعر بود بر اینکه امروز که غره است هیئت کابینه وزراء استقفاي خودشان را تقسیم خاکبای مبارک اغلب حضرت مایونی نموده اند و موقع قبول یافته است لهذا اطلاعاً بجناب عالی رحمت داده به مجلس مقدس اطلاع بدهید

رئیس - معلوم میشود که هیئت کابینه وزراء استقفا داده اند و هنوز معلوم نشده است که علت استقفا ایشان چه بوده البته تحقیق خواهد شد این لایحه ایستکه جناب صنیع الدوله پیشنهاد نموده بودند در روز پنجشنبه هم قرار شد که امروز مطرح شود مطرح میشود

مستشار الدوله - مستفنی از مرض استکه

در تمام شب امور محتاج باصلاحات مستقیم یعنی اسد احتیاج را باصلاحات دارم بطوریکه آقای وزیر مالیه در این لایحه توضیح فرموده اند در ممالک دیگر هم برای دفع ضروریات و سوانح فوق العاده گاهی محتاج استقراض میشوند از خارج با از داخل و اگر در ایران استقراض مشکلائی نداشت شاید اقدام با استقراض میشد ولی این فقره خالی از مشکلات نیست و در هر صورت استقراض هم تعدیلی است بر ملت که باید بالآخره اصل و فرع آنرا بپردازد پس باید برای استحصا ل اصلاحات لازمه اهالی ایران باید متحمل مالیاتی علاوه بر آنچه هست بشوند یعنی از یک دست آنچه می دهند از دست دیگر چندان برابر می گیرند در حقیقت هر مالیاتی که علاوه بر سابق تعدیل ملت شود بظری است که ملت افزاینده و چند برابر آنرا حاصل میکنند تبادل و تطایف دخل و خرج بمنزله حرکتی استکه به خرج مالیه مملکت داده میشود قوای مالیه مملکت که در حال سکون است با تبادل دخل و خرج بصرکت افتاده فواید منظوره را ظاهر می سازد و اگر درست ملاحظه شود مالیاتی را که رعایای ایران می دهند نسبت بمالیات سایر ممالک خیلی کم است بطوری که جناب وزیر مالیه در لایحه توضیح فرموده اند این جزئی تفاوت که بر قند و چائی منظور میشود هیچ اهمیتی ندارد چون این مال التجاره بیشتر از روس و انگلیس وارد ایران می شود تا اندازه رضایت آنها لازم است نظیر روابط و همجواری و مناسبات یک جهتی که از مالیات دراز بین دولت ایران و دولتین مزبورین فراتر است گمان نمیکند در این مورد از این مختصر مساعده مضایقه داشته باشند شاید تصور بشود که با افزایش منی ده شاهی در قند و یک قران در گردانکه نچائی کسر و نقصی بر مقدار قند و چائی حاصل شود ولی بتجربه دیده ایم که با این مختصر مالیات ابتدا در مقدار این مال التجاره تفاوتی حاصل نمیشود چنانکه در سه سال قبل قیمت قند از چهار پنج هزار بهفت هشت صد که در آذربایجان به نه هزار رسید مهندا در سه فبات تفاوتی ظاهر نگشت اما در هر کاری که اقدام شود یک جد و فی و سعی کوشش و زحمت تمام با عزم در اسخ متوجه آبادی و تعمیر خانه خود نباشیم از دیگران هم نباید توقع مساعده داشته باشیم بازم تکرار میکنم که گمان ندارم دولتین روس و انگلیس در این موقع این مختصر مساعده را مضایقه کنند فرما اگر نتوانیم بآنها بقبولایم که این مختصر تفاوت قیمت در مقدار مال التجاره کسر و نقصی حاصل نخواهد کرد لا بدیم در همین فقره یعنی در ماده قند و چائی از راه دیگری استفاده کنیم بدون اینکه محتاج بمساعده آنها باشیم

آقا میرزا ابوالحسن خان - در این لایحه که جناب وزیر مالیه داده و خوانده شده و در معائنات آنها آقای مستشار الدوله بیاناتی فرمودند به چوچه جای انکار نیست ولی قرار بود که لایحه مزبوره در کمیسیون خوانده و ملاحظه شود بعد بیاید به مجلس و گمان نمیکند که کمی در این مورد برای جناب مستشار الدوله مخالف باشد البته ما بابت از برای آبادی مملکت همه قسم اقدامات و همراش رداشته باشیم و بجهت ما امکان دارد که اگر دو شاهنشاهی یک فنجان چای میدهم می توانیم بملاحظه یک تاه می بیشتر بدهیم خاصه وقتیکه آن تفاوت هم بمصارف لازمه آبادی مملکت برسد ولی چیزیکه می خواهم

عرض کنم بجناب مستشار الدوله و جناب صنیع الدوله این است که مسئله قند و چای مسئله تجارتنی است و تجارت هم در همه جای دنیا آزاد است همین طور که میفرمایند باید در این موقع مساعدت از دولتین انگلیس و روس بشود آیا با سایر دول هم این مذاکرات میشود یا نه

آقا صنیع الحسن تقی زاده - اجازه بدهید که جواب آقا میرزا ابوالحسن خان را در باب مساعدت دولتین عرض کنم رضایت دولتین بواسطه فصول عهد نامه تجارتنی و نمونه گمرکی است که بسته شده عهد نامه تجارتنی دولت روس سه موجب عهدنامه ترکمان چای است که از فرز صدینچ بود بعد از آنکه تغییر در تعرفه گمرک داده شد با هر دو دولتین فراری داده شد البته با دول کامل الوداد هر معامله که با این دو دولت می شود با آنها هم همان معامله را خواهند نمود ولی گمان میکنم در این مورد سختی کار این است که موکلین ما ایراد می نمایند که بر آنها تعیلات زیاد نشود اما این مسئله حالا تا یک اندازه از اشکل گذشته است بجهت آنکه فهمانیدن این مطلب بملت نهایت صعورتا داشت حالا دیگر رفع آن مشکلات شده زیرا که ملت آسایش و راحتی خود را در تحمل این گونه تعیلات میدانند پس از آنکه این ترتیب پیش آمد دیگر یک جزه مختصری از اشکال میماند که آن رضایت دولتین است و خوشبختانه این تعدیل را صدای بلند بشما ملت القاه کرده و می قبولایم برای اینکه از صجزه ده جره از زحمت این کار بی شرف کرده و آن قبولاندن ملت است و بعد از آن هم مساعدت دولتین البته آنها هم بوظیفه ایران دوستی که لازمه مساعدت است و میل باطنی آنها بترقی ایران است در این باب همراهی خواهند کرد و اگر ما بخواهیم تمام عهدنامه را مومو ملاحظه نموده و مساعدت را رعایت ننماییم دیگر آن دوستی نمی شود حالا وقت دوستی و مساعدت است و این موقع یک آئینه خوبی است بجهت دوستی زیرا که اکثر اهل این مملکت صاحب حس هستند اکثر میگویند که همسایه های ما ترقی ایران را میخواهند و بعضی هم سوه ظن دارند و میگویند هیچ وقت همسایه ها ترقی ایران را طالب نیستند پس این مسئله یک امتحان بزرگی خواهد بود از برای دوستی دول همجوار و ترقی ایران و سعادت ملت آن بسته است بکشایش مالی اگر از این راه گشایش نشود از راه دیگر گشایش خواهد شد که آنوقت تمام ملت فرد میشوند بتعمیل های زیاد مثل اینکه دولت فرانسه در آن منتها درجه شد و کلا عثمان رأی دادند که یک ربع مالیه خود را بدوالت بدهد و آنها هم نهایت میل دادند البته رعیت ایران هم میتوانست که نهایت چندین هزار ساله خود را تجدید کند چه طور که در مسئله دخانیه ملت ایران قدرت ملیت خود را بروز دادند یعنی یک اتفاق و اتحاد کامل از این ملت بروز و ظهور کرد در این موقع هم مساعدت مالی می نمایند و آن جوهری که رویش زنگ گرفته بود یک دفعه از زیر زنگ بیرون آمده است و اذاتی خود را آشکار می نماید

حاجی محمد اسمعیل آقا - مطلب همین استکه فرمودند و گمان نمیرود که حیات اهل این مملکت و ملت ما نقصانی پیدا کرده باشد و در این